

Andragogi

Itseohjautuvuuden henkinen vankila

Kuulinpa kerran naapurin rouvan kahvipöydässä lausahtavan alkavasta opiskelusta kertoessaan: "... itseohjautuvuus - sehän voisi olla ihan hauska idea ... Sehän voisi olla mielekkäämpää, jos saisi itse napsia, mitä opiskelee ...". Mutta ei tainnut naapurin rouva tietää, mihin oli päänsä pistämässä.

Sivustakatsojana on nimittäin tullut seurattua pitempien koulutusohjelmien uljasta esiinmarssia aikuiskoulutuksen kentässä. Lyhytkurssien vaikuttavuuden perääminen on johtanut tilanteeseen, jossa jokainen itseään kunnioittava aikuisopiskelija on naapurin rouvan ohella alkanut kehittää itseään pitkäjänteisesti jossain koulutusohjelmassa.

Koulutuskeskusten kurssikalenterit pullistelevat toinen toistaan komeampia ohjelmia, joiden pituudet vaihtelevat 40 opintoviikon tiimoilla, ja joiden avulla saavuttaa komean diplomin - jos ei saa aivan PD-nimikettä tai yliopiston arvosanaa, niin ainakin paperin, jolla saattaa olla merkitystä työmarkkinoilla.

Koulutusohjelmat ovatkin saavuttaneet sellaisen suosion, että niitä jo organisaatio-kohtaisesti ostetaan koulutuksen järjestäjiltä. Henkilökunta kerätään yhteen ohjelmaan, jonka puitteissa pätevoidytään, luodaan yhteishenkeä ja organisaation image paranee, kun koulutustaso nousee.

Vaan mitä ovat koulutusohjelmat sisältä? Kun ohjelmapaketin avaa, havaitsee, että se koostuu irrallisista kursseista, joita opiskelijat kokoavat ohjelmaan. Vanhat lyhytkurssit ovat löytäneet uuden olomuotonsa koulutusohjelmien osina. Ennen niin vaikuttamattomat kurssit ovatkin yhtäkkiä vaikuttavia, kun ne opinto-viikotetaan ja kirjataan koulutusohjelmaan. Ja samalla opiskelija maksaa kurssien lisäksi myös koulutusohjelmasta.

Itseohjautuvan oppimisen ja monimuoto-opiskelun periaatteita noudattaen rakennetaan ohjelmia, jossa vastuu oppimisesta siirretään virallisesti opiskelijalle - aivan kuin joku muu olisi joskus voinut oppimisesta vastuuta kantaa. Opiskelija voi nyt valita kurssitarjottimelta haluamansa palasen ja kirjata sen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaansa. Tätä HOPSiksi kutsuttua dokumenttia sitten opiskelun kuluessa täydennetään ja siihen kirjataan suorituksia, kunnes koulutusohjelman opintoviikkomäärä on saatu täyteen.

Koulutusorganisaatio näyttäytyy tynnyrinä valmiita vastauksia, jotka odottavat oikeita kysymyksiä. Itseohjautuvuus on näennäistä - voi valita vain annetuista vaihtoehdoista.

Ohjaustakin ohjelmiin on sitä tarvitseville järjestetty. Kun näyttää siltä, että opintoviikot eivät kartu, otetaan yhteyttä ja patistellaan. Parhaissa ohjelmissa patistellaan jo ennen kuin opiskelut alkavat viivästyä. Sanktioksi on viritetty opiskeluajan rajoitus, jonka mukaan ohjelma on suoritettava vaikkapa neljässä vuodessa. Näin varmistetaan se, että koulutus on tuottavaa - opintoviikkokertymä nousee aina vain korkeammalle.

Kun sanktiointikaan ei ole purrut, on ollut paikoin pakko siirtyä kontrolloituun ja aika-
taulutettuun opiskeluun. Koulutusohjelmien valinnaisuutta on vähennetty ja pakollisten kurssien ja pakollisen ohjauksen määrää lisätty. Jos opiskelija ei itse ymmärrä parastaan, jonkun täytyy se hänelle osoittaa. Näin itseohjautuvuuden retoriseen kaapuun pukeutuukin isovehi, joka valvoo jokaista askelta räätälöidyssä opintoputkessa. Aikataulujensa puristuksessa opiskelija ahdistuu ja alkaa epäillä omia kykyjään oppia ja kehittyä. Opintojen pitkittyessä ne myös mutkistuvat ja alkavat herättää huonoa omaatuntoa. Kohta ei lomillaankaan voi nähdä unta muusta kuin opintojen viivästymisestä. Oman ulottuvuutensa ahdistukseen tuovat työpaikka-kohtaiset ohjelmat, jossa oman työn ohessa pitää opiskella iltaisin ja viikonloppuisinkin. Koulutusohjelmasta muodostuu opintotuotan-non tyyssija, jossa opiskelun mielekkyykskin mitataan opintoviikkoina.

Gareth Morgan onkin osuvasti kuvannut tehokkuustavoitteen läpitunkemaa organisaatiota psyykkisenä vankilana. Siellä voidaan nähdä Platonin luolan vankien koulutusohjelmiin

kahlehdittuina katselevan varjojen tanssia kurssikalentereiden sivuilla. Kollektiivinen tiedostamaton saattaakin hallita näitä itseohjautuvia opiskelijoita, jotka omalla toiminnallaan uusintavat omaa ahdistustaan. Samalla he rakentavat riippuvuutta oppimisensa ohjaajaan säilyttääkseen edes osin opintojensa hallinnan.

Mutta millainen on lopulta ohjaajankaan mahdollisuus luotsata naapurin rouvaa kohti mielekästä ja omaehtoista oppimista?